

Михайло САЙКО, д-р філософії

ORCID ID: 0009-0004-6984-9157

e-mail: mykhailo.saiko@knu.ua

Київський національний університет імени Тараса Шевченка, Київ, Україна

Дарія ЯРЕМЧУК, магістрант

ORCID ID: 0009-0008-0553-4665

e-mail: dariiayaremchuk21@gmail.com

Київський національний університет імени Тараса Шевченка, Київ, Україна

Катерина САЙКО, аспірант

ORCID ID: 0009-0004-6984-9157

e-mail: katernasaiiko7@gmail.com

Київський національний університет імени Тараса Шевченка, Київ, Україна

КОРПУСНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ЯКОСТІ ЮРИДИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ (НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ НАПРЯМОК)

Вступ. Юридичний переклад є однією з найзапитуваніших галузей спеціалізованого перекладу в сучасному глобалізованому світі. Попит на якісний переклад правничих текстів дедалі зростає. Попри це німецько-українська юридична термінографія та перекладознавство досі характеризуються обмеженістю ресурсів і браком систематизації наявних праць. Переклад у галузі конституційного права досі лишається поза увагою дослідників. Матеріалом дослідження є текст Основного закону ФРН та його перший офіційний переклад українською мовою (2024).

Методи. Пропоноване дослідження ґрунтується на системно-прескриптивній парадигмі та поєднує кількісний (корпусний) і якісний підходи. Для дослідження створено перекладний корпус Grundgesetz (1286 сегментів) у програмі тетоQ. Методом збору даних є параметризований корпусний пошук. Методами розбору є систематизація (виявлення значущих для дослідження перекладацьких рішень, організація даних у логічні структури), аналітика (порівняльний розбір рекурентних патернів варіативності перекладацьких рішень), статистика (описативний статистичний розбір об'єкта дослідження) та рефлексія (критичне осмислення дослідницьких припущень і методологічних обмежень).

Результати. Здійснене дослідження підтвердило дві авторські евристичні гіпотези. Доведено зокрема, що, по-перше, українські перекладачі демонструють несистемність у збереженні послідовності первотвору, а по-друге, що загальнозживана лексика демонструє вищий рівень варіативності відтворення порівняно з власне правничою лексикою, що можна пояснити відповідним фокусуванням перекладацької уваги й нехтуванням умовно фоновою лексикою.

Висновки. Виявлені за допомогою параметризованого корпусного пошуку випадки термінологічної та синтаксичної непослідовності засвідчують як евристичний потенціал обраної методології, так і її певні обмеження. До переваг корпусного підходу належать можливість кількісної верифікації гіпотез, систематичність виявлення повторюваних патернів та об'єктивізація оцінювання послідовності перекладацьких рішень. Водночас виявлено критичні обмеження: неможливість автоматично розрізнити функційно вмотивовану та невмотивовану непослідовність без додаткового якісного розбору, опосередкований характер кореляції між кількісними показниками послідовності та загальною якістю перекладу, а також технічна неможливість автоматизованого виявлення різновідмінкових патернів. Отже, для оцінювання якості галузевих перекладів оптимальним є поєднання кількісних і якісних метод, що компенсують взаємні обмеження. Висновки дослідження актуалізують необхідність інституціоналізації якісного контролю юридичних перекладів.

Ключові слова: корпусне перекладознавство, галузевий переклад, юридичний переклад, якість перекладу, термінологічна послідовність, конституційне право, німецько-український переклад.

Вступ

Юридичний переклад разом із медичним та технічним становлять тріаду найзапитуваніших галузей спеціалізованого перекладу в сучасному глобалізованому світі. Поглиблення міжнародних відносин, інтеграційні та гармонізаційно-уніфікаційні процеси зумовлюють підвищені вимоги до якості юридичного перекладу. Ці тенденції закономірно призводять до необхідності інституціоналізувати юридичну лінгвістику та забезпечити системний фаховий вишкіл перекладачів юридичного спрямування. Посвідчувальним доводом потреби дальшого розвитку юридичної лінгвістики та

юридичного перекладознавства є, приміром, відкриття 2025 року в Навчально-науковому інституті філології Київського національного університету імени Тараса Шевченка освітньо-наукової програми другого рівня "*Юрислінгвістика та переклад*".

Річ певна, що попит на послуги юридичного перекладу, передусім послуги перекладу офіційних документів, значно зріс від початку нового етапу московсько-української війни 2022 року. Німецько-український напрямок юридичного перекладу серед інших не є винятком. Йдеться не лише про приватні перекладові замовлення, однак і замовлення державного характеру. Яскравим прикладом є перше видання офіційного перекладу Основного закону (нім. *Grundgesetz*) Федеративної Республіки Німеччина українською мовою в Берліні 2024 року. Хоч перший переклад Основного закону, наскільки нам відомо, вийшов друком у Києві 2021 року (Конституції країн світу, с. 108–245). Докладний перелік офіційних та неофіційних юридичних перекладів з німецької мови українською та навпаки за період з 1918 до 2006 року можна віднайти в праці О. Шаблій (2012, с. 300–310). У цьому контексті цікаво простежити, що більшість наведених у списку текстів перекладали з української мови німецькою (головно міжурядові угоди, домовленості, спільні заяви (декларації), ратифікаційні грамоти тощо). У цьому контексті перспективним вважаємо бібліографічне дослідження, результати якого, по-перше, систематизували б динаміку двостороннього перекладу юридичних текстів, а по-друге, правила б за підґрунтя для вивчення еволюції термінологічних рішень та принципів відтворення правничих концептів у міжкультурній фаховій комунікації. Окрім того, подібне дослідження посприяло б створенню перекладного корпусу, що, своєю чергою, могло б спричинитися до напрацювання надійної термінологічної бази.

Щодо перекладацького капіталу, посеред іншого і юридичних термінографічних джерел, релевантних зокрема в контексті німецько-українського перекладу, правно констатуємо як кількісну обмеженість, так і недостатню систематизацію наявних праць. Перші перекладні термінографічні джерела К. Левицького (1893; 1920) наразі не задовольняють ані перекладача, ані замовника. Зауважмо, що на теперішньому етапі розвою української правничої мови та в епоху цифрових технологій подібні праці виконують функцію термінографічного спадку як символічного капіталу нації, що трансцендує утилітарні потреби користувачів і постає як культурний артефакт. "*Російсько-українсько-англійсько-німецький юридичний словник*" 1995 року містить найуживаніші терміни та терміносполуки (2,5 тис., як заявляють автори), відтворення яких особливих труднощів не викликає. "*Словник податкових, фінансових та юридичних термінів*" 2011 року містить значно більше економічних термінів, аніж юридичних. "*Німецько-український словник юридичних термінів*" (2017), своєю чергою, хоч і має поважну кількість термінів (загалом 27 тисяч словникових статей), усе ж містить багато внутрішньомовних та позамовних (референційних) термінологічних симулякрів.

Найувагогартніша, на наш погляд, термінографічна праця вийшла друком у Києві 2003 року – "*Німецько-українсько-російський коментований словник з адміністративного права*", над укладанням якого працювали німець Б. Шлоер та українець І. Сойко. Працю рецензували проф. Т. Кияк та на той час майбутній суддя Конституційного Суду України В. Шишкін. Не зайва річ буде згадати про "*Словник-мінімум німецької прокурорської лексики*" (2017), що його уклала О. Нітенко. Хронологічно останнім друкованим джерелом є, скільки нам відомо, "*Українсько-німецький / німецько-український словник юридичних термінів*" (2018), що його уклали Т. Коломоєць та С. Іваненко. Праця містить приблизно 10 тисяч термінів та побудована за тематичним принципом (напр., теорія держави і права, конституційне право України, муніципальне право, адміністративне право, кримінальне право тощо, загалом 27 галузей). Тематично згрупована термінологія особливо прислужилася б усним перекладачам під час підготування до перекладу у відповідній галузі права. Для письмових перекладачів таке подання термінів було видається дещо незручним.

Як бачимо, німецько-українській юридичній термінографії притаманна тенденція до галузевої спеціалізації. Подібний розвиток можна спостерегти й на площині перекладознавчого капіталу. Посвідченням цього є, приміром, термінологічні розвідки останніх років: кримінальне та сімейне право (Курах, 2016), міжнародне право (Колтунович, 2019), трудове право (Томнюк, & Гавронська, 2023), сімейне право (Saiko, & Saiko, 2024), кримінально-процесуальне право (Водяна, 2025) тощо.

Порушені питання

Конституційне право однак, зокрема в контексті німецько-українського перекладу, залишалося дотепер поза увагою перекладознавців. Хоч справедливо буде зауважити, що перша відома нам розвідка, присвячена перекладові в галузі конституційного права, належить О. Шаблій (Shabliu, 2013). З одного боку, на момент провадження розвідки ще не було жодного перекладу німецького *Grundgesetz* українською мовою, тому в статті науковиці можна віднайти приклади розбору його

перекладу московською мовою. З іншого ж боку, стаття містить елементи розбору перекладу Конституції України німецькою мовою. Цікаво однак простежити, що науковиця, покликаючись на працю С. Головатого, доходить висновку, що назву конституції ФРН, зокрема *Grundgesetz*, треба відтворювати як *Основоположний закон*, а не *Основний закон* (Shablii, 2013, p. 449). Сам же С. Головатий дещо згодом констатує, що "*Grundgesetz ... російською тоді було перекладено відповідно до запровадженого особисто Сталіним терміносполучення "основний закон", тоді як такий акт за своєю природою і за своїм призначенням має характер не "основного", а основоположного (або засадничого) закону*" (Головатий, 2016, p. 19). Ми ж, своєю чергою, знаходимо сполуку *основний закон* у "*Російсько-українському академічному словнику*" (за гол. ред. А. Кримського), "*Російсько-українському словнику ділової мови*" (1930) та "*Російсько-українському словнику правничої мови*" (за ред. А. Кримського), натомість лексеми *основоположний* не фіксує жодне зі згаданих джерел. В останній термінографічній праці автора знаходимо пораду вживати сполуку *засадничий закон* (Головатий, & Пономаренко, 2025, p. 64). Сполуки *основний закон* та *засадничий закон* вважаємо цілком нормативними та прийнятними варіантними відповідниками, оскільки обсяг понять збігається.

Як бачимо, одна лише назва розглядуваного виду тексту може спричиняти дискусії серед правників та перекладознавців. Питання нормативної рівновартості та наукової обґрунтованості покладені в основу українського перекладового термінознавства. Проте це дослідження виходить за межі перекладового термінознавства, оскільки автори зосереджуються на якіснотвірних ознаках галузевого перекладу загалом, однак не лише на якості відтворення конкретних термінів конституційно-правової терміносистеми.

Отже, *актуальність* дослідження полягає в необхідності системного розбору особливостей німецько-українського юридичного перекладу на рівні цілісного тексту, а не окремих термінологічних одиниць, що уможливить надати конкретні перекладознавчі рекомендації. За *спробний матеріал* правлять текст Основного (або ж Засадничого) закону ФРН (нім. *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*) та його перший офіційний переклад – Основний закон Федеративної Республіки Німеччина (2024). *Об'єктом* дослідження вважатимемо перекладацькі рішення на рівні повторюваних у первотворі патернів (лексичних, посеред того й термінологічних, та синтаксичних одиниць), а *предметом* – послідовність ухвалення та доцільність перекладацьких рішень, що справляють вплив на адекватність та прийнятність галузевого перекладу. *Мета* дослідження – виявивши проблемні аспекти перекладу, що впливають на його якість, здійснити критичний розбір перекладацьких рішень та посприяти напрацюванню перекладацького капіталу.

Методи

Для зручності опису методології провадженого дослідження послуговуватимемося категоріями ієрархійної піраміди термінознавчих досліджень (Сайко, & Дорофєєва, 2024) та характеристиками системи координат емпіричного перекладознавства (Сайко, & Дорофєєва, 2025). Так, йдеться про продуктоорієнтоване дослідження, підтипом якого є галузевий переклад. Наріжною для дослідження стала *системно-прескриптивна парадигма*, оскільки вона, *по-перше*, уможливила цілісний погляд на фахову мову конституційного права, серед іншого й конституційно-правову термінологію, як складну мовно-правничу систему взаємопов'язаних елементів, а також інтеграцію дотичних з мовно-правового погляду галузей права в єдину концептуальну рамку. Річ певна, що конституції як основний закон про державний устрій містять поняття, що становлять ядро національної правової системи й характеризуються високим ступенем абстракції, багатоаспектністю та культурно-правовою специфікою. *По-друге*, поєднання системної парадигми з прескриптивною, однак у жодному разі не з дескриптивною чи, приміром, лінгвістичною, видається нам багатонадійним у контексті застосовності результатів провадженого дослідження. У цьому контексті зауважмо, що перекладознавство досить часто оминає прескриптивні підходи. Автори однієї з найцитованіших праць з методології перекладознавчих досліджень "*Research Methodologies in Translation Studies*" радять, приміром, триматися винятково дескриптивних (*descriptive/explanatory*) підходів, potwierджуючи, що "*there is a need for non-prescriptive research*" (Saldanha, & O'Brien, 2014, p. 5). Українське перекладознавство, своєю чергою, досі зазнає шкоди від лінгвістичної парадигми, адже дослідники й надалі невпинно рахують кількість перекладацьких трансформацій.

У межах обраної парадигми основою дослідження стала спеціально-наукова й логіко-методологічна *теорія систем*, крізь призму якої фахова мова конституційного права постає як складна багаторівнева система, що характеризується цілісністю, структурністю, ієрархічністю, функційною спрямованістю та відкритістю до взаємодії з іншими галузями права. Окрім того, автори

спираються на загальну й лексико-семантичну теорію термінознавства та спеціальні теорії перекладознавства. Відповідно до цих теорій термін є: а) позначенням об'єкта, концептуалізація якого може бути класифікована в системі понять; б) спеціалізованою лексичною одиницею, значення та функції якої визначаються її систематичним вживанням у контекстах професійного дискурсу. Згідно із симуляційною теорією переклад може бути набором не лише нормативних відповідників, але й термінологічних симулякрів як внутрішньомовного, так і позамовного (референційного) рівнів.

Щодо параметрів дизайну зауважмо таке: гіпотези дослідження мають перевіряльний характер. *Гіпотеза 1: українські перекладачі демонструють несистемність у збереженні послідовності первотвору.* Під послідовністю розуміємо як термінологічну однорідність (англ. *terminology consistency*), так і структурний паралелізм на синтаксичному рівні. Показово, що термінологічну однорідність фіксують навіть хронологічно віддалені міжнародні та державні перекладові стандарти (DIN EN 15038, 2006, р. 11; ISO 17100, 2015, р. 10; Certification Scheme S06, 2020, р. 7). *Гіпотеза 2: усупереч аксіомі, що послідовність є проблемою насамперед для фахової лексики, корпусний підхід може виявити ефект периферійної варіативності: загальноновживана лексика демонструватиме вищий рівень варіативності відтворення порівняно з власне правничою лексикою, що можна пояснити відповідним фокусуванням перекладацької уваги й нехтуванням умовно фоновою лексикою.*

Це ситуаційне вибіркове двомовне дослідження ґрунтується на інтеграції методологічно контрастних, але взаємодоповнювальних підходів. По-перше, ми поєднуємо кількісний, зокрема корпусний, та якісний підходи. По-друге, ми синтезуємо *deskriptivний* підхід (емпірична верифікація гіпотез через розбір перекладацьких рішень) із *preskriptivним* (встановлення доцільності конкретних перекладацьких рішень і формування рекомендацій щодо збереження послідовності первотвору).

Методом збору даних є *параметризований корпусний пошук* у створеному для цього дослідження перекладному корпусі *Grundgesetz*. Методами розбору є *систематизація* (виявлення значущих для дослідження перекладацьких рішень, організація даних у логічні структури), *аналітика* (порівняльний розбір рекурентних патернів варіативності перекладацьких рішень), *статистика* (deskriptivний статистичний розбір об'єкта дослідження) та *рефлексія* (критичне осмислення дослідницьких припущень і методологічних обмежень).

Результати

Передусім дещо докладніше опишемо випробовуваний у цій роботі корпусний підхід. Так, для зістави було обрано текст Основного закону ФРН та його перший офіційний переклад (2024). Вирівнювання (англ. *alignment*) двох текстів ми здійснювали в перекладовій програмі *memoQ*, скористалися зокрема функцією *LiveDocs* (див. рис. 1).

1.	Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland	Основний закон Федеративної Республіки Німеччина	1.
	Der Parlamentarische Rat hat am 23. Mai 1949 in Bonn am Rhein in öffentlicher Sitzung festgestellt, daß das am 8. Mai des Jahres 1949 vom Parlamentarischen Rat beschlossene Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland in der Woche vom 16. bis 22. Mai 1949 durch die Volksvertretungen von mehr als Zweidritteln der beteiligten deutschen Länder angenommen worden ist.	23 травня 1949 року на відкритому засіданні в Бонні на Рейні Парламентська рада встановила, що ухвалений Парламентською радою 8 травня 1949 року Основний закон Федеративної Республіки Німеччина упродовж тижня з 16 до 22 травня 1949 року був схвалений органами народного представництва понад двох третин долучених німецьких земель.	2.
	Auf Grund dieser Feststellung hat der Parlamentarische Rat, vertreten durch seine Präsidenten, das Grundgesetz ausgefertigt und verkündet.	На підставі цього рішення Парламентська рада в особі своїх голів завершила оформлення й оприлюднила Основний закон.	3.
	Das Grundgesetz wird hiermit gemäß Artikel 145 Abs. 3 im Bundesgesetzblatt veröffentlicht:	Основний закон публікується у «Віснику федеральних законів» відповідно до частини 3 статті 145.	4.
5.	Präambel	Преамбула	5.
	Im Bewußtsein seiner Verantwortung vor Gott und den Menschen von dem Willen beseelt, als gleichberechtigtes Glied in einem vereinten Europa dem Frieden der Welt zu dienen, hat sich das Deutsche Volk kraft seiner verfassungsgebenden Gewalt dieses Grundgesetz gegeben.	Усвідомлюючи свою відповідальність перед Богом і людьми, натхненний бажанням служити миру в усьому світі як рівноправний член об'єднаної Європи, німецький народ на підставі своєї конституційної влади ухвалив цей Основний закон.	6.
	Die Deutschen in den Ländern Baden-Württemberg, Bayern, Berlin, Brandenburg, Bremen, Hamburg, Hessen, Mecklenburg-Vorpommern, Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz, Saarland, Sachsen, Sachsen-Anhalt, Schleswig-Holstein und Thüringen haben in freier Selbstbestimmung die Einheit und Freiheit Deutschlands vollendet.	Німці земель Баварія, Баден-Вюртемберг, Берлін, Бранденбург, Бремен, Гамбург, Гессен, Мекленбург-Передня Померанія, Нижня Саксонія, Північний Рейн-Вестфалія, Рейнланд-Пфальц, Саар, Саксонія, Саксонія-Ангальт, Тюрингія і Шлезвіг-Гольштейн у вільному самовизначенні остаточно ствердили єдність і свободу Німеччини.	7.
	Damit gilt dieses Grundgesetz für das gesamte Deutsche Volk.	Тим самим цей Основний закон є чинним для всього німецького народу.	8.
9.	I.	I.	9.
10.	Die Grundrechte	Основоположні права	10.
11.	Art 1	Стаття 1	11.
12.	(1) Die Würde des Menschen ist unantastbar.	(1) Гідність людини є недоторканою.	12.

Рис. 1. Зняток перекладного корпусу в програмі *memoQ*

Результати вирівнювання текстів для зручності, хоч операція зовсім не обов'язкова, ми додали до новоствореної перекладової пам'яті (англ. *translation memory*) та користувалися надалі функцією видобування термінів. Принагідно згадаємо, що на етапі створення корпусу довелося видалити мізерну частину первотвору через запроваджені зміни до Основного закону, що їх не містить

український переклад (напр., окремі речення ст. 109, ст. 115 та ст. 143h). Загалом корпус містить 1286 сегментів. Так, кількість не велика, однак цілком достатня для досягнення мети дослідження.

Не зайва річ буде зауважити, що автори свідомі вад корпусного підходу в контексті вивчення якості галузевого перекладу. Попри свою систематичність і можливість кількісно верифікувати авторські гіпотези, параметризований корпусний пошук має принаймні три істотні обмеження. По-перше, автоматизоване виявлення термінологічної варіативності не завжди уможливило розрізнити функційно вмотивовану (контекстуально зумовлену) та невмотивовану (помилкову) непослідовність. По-друге, кількісні показники послідовності лише посередньо корелюють з якістю, зокрема адекватністю перекладу. А по-третє, поза дослідницькою увагою залишаються загальний зміст перекладу та одиничні, посеред того й різновідмінкові, патерни (наприклад, *Deutsches Reich* у різних відмінках).

Назву держави *Deutsches Reich* згадуємо не випадково. Для ілюстративності наведемо кілька прикладів із первотвору і перекладу (див. табл. 1):

Таблица 1

Різновідмінкові патерни в тексті Основного закону ФРН

Grundgesetz	Art 116 (1) Deutscher im Sinne dieses Grundgesetzes ist vorbehaltlich anderweitiger gesetzlicher Regelung, wer die deutsche Staatsangehörigkeit besitzt oder als Flüchtling oder Vertriebener deutscher Volkszugehörigkeit oder als dessen Ehegatte oder Abkömmling in dem Gebiete des Deutschen Reiches nach dem Stande vom 31. Dezember 1937 Aufnahme gefunden hat
Переклад 2024 року	Стаття 116 ... (1) Німцем у розумінні цього Основного закону, якщо законом не визначене інше, є особа, яка має німецьке громадянство або була прийнята як біженець або переміщена особа німецької національності або як її чоловік чи дружина або нащадок на території колишньої Німеччини в межах, що існували станом на 31 грудня 1937 року
Grundgesetz	Art 123 ... (2) Die vom Deutschen Reich abgeschlossenen Staatsverträge, die sich auf Gegenstände beziehen, für die nach diesem Grundgesetze die Landesgesetzgebung zuständig ist, bleiben, ...
Переклад 2024 року	Стаття 123 ... (2) Укладені колишньою Німеччиною державні договори, що стосуються сфер, які згідно із цим Основним законом належать до законодавчої компетенції земель, залишаються ...

Повний топонім *Deutsches Reich* трапляється в тексті Основного закону ФРН двічі в непрямих відмінках (*Genitiv* і *Dativ*). Перекладач із неочевидних для нас причин повну назву національної держави відтворює описово – *колишня Німеччина* замість усталених варіантів *Німецький Райх* або *Німецька імперія*. Результати корпусного пошуку, своєю чергою, посприяли виявленню факту, що словоформу *Reich* вжито 4 рази, а словоформу *Reiches* – 3 рази. У перекладі 4 рази натрапляємо на *колишню Німеччину* у відповідних відмінках, однак знаходимо 3 випадки варіантних відповідників (див. рис. 2).

(3) Vermögen, das dem Reich von den Ländern und Gemeinden (Gemeindeverbänden) unentgeltlich zur Verfügung gestellt wurde, wird wiederum Vermögen der Länder und Gemeinden (Gemeindeverbände), soweit es nicht der Bund für eigene Verwaltungsaufgaben benötigt.	(3) Майно, безоплатно передане землями та громадами (об'єднаннями громад) у власність Німеччини, знову стає власністю земель та громад (об'єднань громад), якщо Федерація не потребує його для виконання власних адміністративних завдань.
3. Verbindlichkeiten der Länder und Gemeinden (Gemeindeverbände), die aus Maßnahmen entstanden sind, welche diese Rechtsträger vor dem 1. August 1945 zur Durchführung von Anordnungen der Besatzungsmächte oder zur Beseitigung eines kriegsbedingten Notstandes im Rahmen dem Reich obliegender oder vom Reich übertragener Verwaltungsaufgaben getroffen haben.	3. зобов'язання земель і громад (об'єднань громад), що виникли в результаті заходів, вжитих цими суб'єктами права до 1 серпня 1945 року для виконання розпоряджень окупаційних держав або для ліквідації надзвичайних ситуацій, викликаних воєнними діями, у рамках адміністративних завдань, що підлягали виконанню Рейхом або делегованих Рейхом.

Рис. 2. Варіантні відповідники до лексеми Reich

Як бачимо, тепер відповідниками до лексеми *Reich* є *Німеччина* (1 раз) та *Рейх* (2 рази). Неодмінно треба констатувати, що явище такої варіативності цікаво було б досліджувати крізь оптику когнітивної парадигми. Знаково, що два останні випадки вживання в Основному законі ФРН відтворено фактично правильно – *Рейх* (має бути *Райх*). Таке спостереження уможливило сформулювати евристичну гіпотезу про "ефект запізненого прозріння" (термін наш – М. С.): у головно великих перекладових замовленнях, де умовно проблемна одиниця перекладу періодично повторюється, є ймовірність, що правильне (або оптимальне) рішення перекладач ухвалить не одразу, а лише після кількох невдалих спроб. Однак спростування або доведення розвиненої гіпотези вимагає докладного вивчення репрезентативної кількості перекладів різних перекладачів із контролем таких параметрів, як обсяг первотвору, частотність проблемної одиниці, або ж навіть часові інтервали між сеансами перекладу, а також індивідуальні характеристики перекладачів (досвід, фахова спеціалізація, робочі умови тощо).

Якщо ще раз критично поглянути на перший витин з Основного закону ФРН та його переклад українською в табл. 1, а надто ж на синтаксичну будову українського речення, то можна спостерегти цікаві речі. Німцем згідно з офіційним перекладом, оприлюдненому на сайті Німецького Бундестагу, є а) "особа, яка має німецьке громадянство", б) "особа, яка ... була прийнята як біженець", в) "переміщена особа німецької національності або як її чоловік чи дружина або нащадок ...". Звісно, така дефініція, що помилково розширює коло німців (науковою мовою – обсяг поняття), могла б видатися багатонадійною для української аудиторії, яка перебуває в Німеччині від 2022 року. Принагідно подамо розглядуване речення з першого (неофіційного) перекладу: "Якщо законом не передбачено інше, то німцем в розумінні даного Основного Закону вважається особа, що має німецьке громадянство або прийнята на територію Німецького Рейху станом на 31 грудня 1937 року в якості біженця або емігранта німецького етнічного походження, або чоловіка/дружини, або нащадка такої особи" (Конституції країн світу, 2021, с. 218). Коли злегковажити елементи прийнятності (напр., даного Основного Закону, як біженця тощо), то можна правно висновувати, що з погляду концепційної адекватності неофіційний переклад цього конституційного положення є якісніший, коли порівняти з офіційним.

Поданий вище докладний опис хибних перекладацьких рішень лише ще раз посвідчує згадані вади чисто корпусного перекладознавства, зокрема і в контексті оцінювання якості галузевого перекладу. Однак правно вважаємо описаний вище кількісно-якісний підхід цілком виправданим з огляду на сформульовані авторські гіпотези та мету дослідження.

У табл. 2 подаємо повторювані патерни, що містять сполуку *Zustimmung des Bundesrates*. Передусім зауважмо, що лексему *Zustimmung* у більшості випадків відтворено послідовно як *згода*, трапляється однак і *затвердження*. Значно більший ступінь варіативності спостерігаємо на рівні речень (напр., *bedarf* – потребує, вимагає, підлягає; *erforderlich* – необхідна, потрібна). У контексті тих законів ФРН (нім. *Zustimmungsgesetze*), які потребують "згоди" Бундесрату, варто віддавати перевагу лексемі *схвалення*. Таку пропозицію аргументуємо її гнучкістю. Напр., *Der Bundesrat hat dem Gesetz zugestimmt*. – Бундесрат схвалив закон (а не дав згоду).

Таблиця 2

Zustimmung des Bundesrates

Патерн	К-сть збігів	Варіанти відтворення
Zustimmung des Bundesrates	88	згода Бундесрату (у відповідних відмінках)
mit Zustimmung des Bundesrates	35	за згодою Бундесрату
das der Zustimmung des Bundesrates bedarf	33	який потребує згоди Бундесрату (9) що потребує згоди Бундесрату (11); що вимагає згоди Бундесрату (11); що підлягає затвердженню Бундесратом (1); що має отримати згоду Бундесрату (1)
Soweit zu einem Gesetz die Zustimmung des Bundesrates erforderlich ist	3	якщо для ухвалення закону потрібна згода Бундесрату (1); якщо для ухвалення закону необхідна згода Бундесрату (2)

У табл. 3 подаємо приклади лексичної непослідовності в перекладі, а також відповідні рекомендації. Щоб покращити сприйняття варіантних відповідників у перекладі, подаємо їх у називаному відмінку.

Таблиця 3

Лексична непослідовність

Патерн та варіанти відтворення	К-сть збігів	Рекомендація
Einkommensteuer податок на доходи фізичних осіб (5); податок на прибуток (2)	7	<i>податок на доходи фізичних осіб</i> Пропонований відповідник чітко відбиває зміст поняття. Водночас сполука <i>податок на прибуток</i> є більш загальною, що створює ризик її семантичного ототожнення з терміном <i>податок на прибуток підприємств</i>
Finanzkraft фінансова/і спроможність/і (3); фінансові можливості (3)	6	<i>фінансова спроможність</i> Сполука <i>фінансові можливості</i> не має ознаки термінності
Körperschaften und Anstalten des öffentlichen Recht(e)s установ і закладів публічного права (4); публічно-правові установи (1); корпорації та установи публічного права (1)	6	<i>корпорації і заклади публічного права</i> Попри те, що в українських юридичних текстах насправді найчастіше вживають <i>установи</i> (як у першому та другому варіантах), лексема <i>корпорації</i> сповна відтворювала б первотвірний термін, зокрема і в контексті німецької юридичної термінології
Körperschaftsteuer корпоративний податок (4); податок з корпорацій (1)	5	<i>корпоративний (корпоративний) податок</i>
Gewerbesteuer податок із промислу (2); податок з промислу (2); промисловий податок (1)	5	<i>промисловий податок</i> (Сивак, 2008, с. 584) Запропоновані відповідники <i>податок із промислу</i> та <i>податок з промислу</i> суперечать синтаксичним нормам української мови
Anteile von Bund und Ländern an der Umsatzsteuer частки надходжень від податку на додану вартість на користь Федерації та земель (1); частки Федерації та земель у податку на додану вартість (1); часток Федерації та земель в податку на додану вартість (1)	3	<i>частки Федерації та земель від податку з обороту (обігу)</i> <i>Податок на додану вартість</i> є різновидом <i>податку з обороту (обігу)</i> . Часто сполуки є синонімічними подібно до нім. <i>Umsatzsteuer</i> та <i>Mehrwertsteuer</i> (Mücke, с. 7). Додаткові елементи, як-от <i>на користь</i> , вважаємо зайвими. Формулювання <i>частки у податку</i> та <i>в податку</i> , на нашу думку, є невдалими та спричиняють плутанину
die örtlichen Verbrauch- und Aufwandsteuern місцеві податки на споживання і певні види зборів (2); місцеві податки на споживання й певні види витрат (1)	3	<i>місцеві податки на споживання й особливі витрати</i> Зміст понять <i>податок</i> та <i>збір</i> відрізняється
Einhaltung der Vorgaben des Artikels 109 Absatz 3 дотримання ... вимог частини 3 статті 109 (1); дотримання норм частини 3 статті 109 (1); дотримуватися норм частини 3 статті 109 (1)	3	Запропоновані варіантні відповідники до лексеми <i>Vorgaben</i> цілком відповідають змістові поняття, однак рекомендуємо дотримуватися принципу послідовності
zur Abwehr einer drohenden Gefahr für den Bestand oder die freiheitliche demokratische Grundordnung des Bundes oder eines Landes	3	<i>зادля відвернення безпосередньої загрози існуванню або вільному демократичному ладові Федерації або однієї із земель</i>

Закінчення табл. 3

Патерн та варіанти відтворення	К-сть збігів	Рекомендація
для відвернення загрози існуванню або основам вільного демократичного ладу Федерації або однієї із земель (1); зادля відвернення безпосередньої загрози існуванню або вільному демократичному ладу Федерації або певної землі (1); для відвернення безпосередньої загрози існуванню або основам вільного демократичного ладу Федерації або певної землі (1)		Додавання лексеми <i>основам</i> у запропонованих у перекладі варіантах вважаємо невмотивованим. Словосполучка <i>однієї із земель</i> , на нашу думку, більш чітко відтворює зміст первотвору та є стилістично кращим варіантом, аніж <i>певна земля</i> . Обидві лексеми <i>для</i> та <i>зadля</i> є нормативними, однак уживати їх треба послідовно
Asylrecht правило притулку (1); право притулку (1)	2	<i>право на притулок</i> Пропоновані в перекладі сполучки вважаємо хибними, оскільки вони спотворюють зміст поняття
Kreditobergrenze(n) верхні ліміти кредитів (1); граничний обсяг кредитів (1)	2	<i>кредитні ліміти</i> Сполучка <i>верхні ліміти кредитів</i> є новотвором перекладача та водночас калькою з німецької мови, що її не вживають в українських текстах

Під час роботи з корпусом ми також виявили випадки синтаксичної непослідовності. У табл. 4 подаємо приклади власне синтаксичної непослідовності. Зауважмо, що більшість патернів, пов'язаних з німецькими прийменниками або прийменниковими конструкціями (наприклад, *nach* – відповідно до, зазначені в, згідно з, передбачені, на підставі; *auf Grund* – на підставі, згідно зі тощо) ми свідомо лишаємо поза увагою. Німецьку дієприкметникову конструкцію *abweichend von* натомість лишаємо, щоб посвідчити множинність синтаксичної варіативності в перекладі, зокрема і в контексті лексичної послідовності – *відступ*.

Таблиця 4

Синтаксична непослідовність

Патерн та варіанти відтворення	К-сть збігів	Рекомендація
Das Nähere regelt ein Bundesgesetz Подробиці регулюються федеральним законом (21); Подробиці регулює федеральний закон (3)	24	<i>Подробиці регулює федеральний закон</i> Рекомендуємо віддавати перевагу активному станові
abweichend von (Artikel/Satz) іншим чином , ніж (1); як відступ від (1); у відступ від (1); з відступом від (2); відступаючи від (1); незважаючи на визначене в (1); незважаючи на вимоги (2); відмінне від положень (1); всупереч (1)	11	<i>відступаючи від</i>
soweit dieses Grundgesetz nichts anderes bestimmt якщо Законом не передбачено інше (2); якщо цим Основним законом не передбачене інше (1); якщо цей Основний закон не визначає іншого (1)	4	<i>якщо цей Основний закон не передбачає (визначає) іншого</i> Рекомендуємо віддавати перевагу активному станові

Дискусія і висновки

Отже, дослідження підтверджує важливе місце юридичного перекладу в сучасному глобалізованому світі та виявляє критичні аспекти його якості. Систематичний корпусний збір аналізованих одиниць офіційного перекладу Основного закону ФРН українською мовою (2024) засвідчив як евристичний потенціал обраної методології, так і її певні обмеження, що потребують критичного осмислення.

Результати емпіричної верифікації авторських гіпотез дають підстави зробити кілька принципових висновків. По-перше, підтверджено Гіпотезу 1 щодо несистемності перекладача у збереженні послідовності первотвору. Корпусний аналіз виявив множинні випадки термінологічної варіативності, що не мають функційного виправдання (приміром, відповідники до термінів *Einkommensteuer*, *Körperschaften*, *Aufwandsteuern* тощо). Така непослідовність суперечить базовим вимогам міжнародних перекладових стандартів перекладу і негативно впливає на якість перекладу. По-друге, підтверджено Гіпотезу 2 про ефект периферійної варіативності. Дослідження виявило, що загальновживана лексика демонструє вищий рівень варіативності відтворення, коли порівняти з власне термінами. Показовим є, наприклад, дієслово *bedürfen* у підрядному реченні *das der Zustimmung des Bundesrates bedarf*, яке відтворено чотирма різними способами (*потребує*, *вимагає*, *підлягає затвердженню*, *має отримати*). Подібну варіативність демонструє дієприкметникова конструкція *abweichend von*, для якої зафіксовано 9 варіантних відповідників. Натомість власне термінні одиниці, як-от *Zustimmung des Bundesrates*, відтворені значно послідовніше – *згода Бундесрату*. Це спостереження підтверджує гіпотезу про селективне фокусування перекладацької уваги: умовно фонова лексика (загальновживані дієслова, прийменникові конструкції, синтаксичні патерни) лишається поза увагою, що призводить до непослідовності на периферійному рівні фахового тексту.

Щодо методологічних імплікацій дослідження можна констатувати як переваги, так і обмеження застосованого корпусного підходу. До переваг належать: (1) можливість кількісної верифікації гіпотез; (2) систематичність виявлення повторюваних патернів; (3) об'єктивізація оцінювання послідовності. Водночас виявлено три критичні обмеження: (1) неможливість розрізнити функційно мотивовану та немотивовану непослідовність без додаткового якісного розбору; (2) опосередкований характер кореляції між кількісними показниками послідовності та якістю перекладу; (3) технічна неможливість автоматизованого виявлення різновідмінкових патернів. А тому констатуємо, що для оцінювання якості галузевого перекладу оптимальним є синтезування кількісних і якісних метод, що компенсують взаємні обмеження.

Теоретична значущість дослідження полягає у валідації системно-прескриптивної парадигми для розбору галузевого перекладу. На протигагу панівним у західному перекладознавстві дескриптивним підходам, ми посвідчили необхідність прескриптивного складника, особливо в контексті офіційних юридичних перекладів, де якість не є питанням академічного інтересу, оскільки може мати безпосередні правові наслідки.

Висновки дослідження актуалізують необхідність інституціоналізації якісного контролю юридичних перекладів. Виявлені вади офіційного перекладу Основного закону ФРН засвідчують, що навіть переклади, оприлюднені на сайті Німецького Бундестагу, можуть містити системні помилки. Цей факт підкреслює нагальність створення фахових експертних комісій для рецензування юридичних перекладів і напрацювання практичного перекладацького капіталу. Узагальнюючи, констатуємо, що корпусний підхід, інтегрований з традиційним перекладознавчим розбором у межах системно-прескриптивної парадигми, є ефективним інструментом дослідження якості галузевого перекладу.

Перспективи дальших досліджень

Отримані результати не вичерпують можливостей вивчення аналізованого матеріалу й окреслюють кілька перспективних напрямів дальших наукових розвідок. *По-перше*, з огляду на велику кількість пасивних конструкцій в Основному законі ФРН доцільним вбачаємо системне дослідження відтворення пасивного стану в перекладі українською мовою, яка, своєю чергою, тяжіє до активних і безособових форм. Такий розбір уможливив би напрацювання конкретних рекомендацій щодо синтаксичної організації юридичних текстів. *По-друге*, окрім вивчення повторюваних патернів на лексичному та синтаксичному рівнях докладного розгляду потребують одиничні випадки відтворення термінів, зокрема тих, що мають кілька варіативних відповідників у цільовій мові. Корпусний підхід, застосований у цьому дослідженні, через свою орієнтацію на рекурентні патерни залишає поза увагою низку нечастотних, але концептуально значущих термінів. *По-третє*, з погляду симуляційної теорії перспективним є систематичне вивчення термінологічних симулякрів у перекладі – як внутрішньомовних (порушення норм української мови), так і позамовних або ж референційних (спотворення змісту понять). *По-четверте*, цілком логічним видається здійснення порівняльного

перекладацького розбору офіційного перекладу 2024 року зі згаданим вище першим перекладом українською мовою 2021 року. Таке дослідження уможливило б зіставлення варіативних відповідників та виявлення динаміки розвитку конституційно-правової термінології в українській мові за останні роки. *По-н'яте*, дальшого розроблення потребує сформульована в цьому дослідженні евристична гіпотеза про ефект запізненого прозріння. Її емпірична верифікація передбачає докладне вивчення репрезентативної кількості перекладів різних перекладачів із контролем таких параметрів, як обсяг первотвору, частотність проблемної одиниці, часові інтервали між сеансами перекладу, а також індивідуальні характеристики перекладачів (досвід, фахова спеціалізація, робочі умови тощо). Розуміння когнітивних механізмів ухвалення перекладацьких рішень могло б посприяти оптимізації процесу перекладу й підвищенню його якості.

Внесок акторів: Михайло Сайко – концептуалізація, дизайн, збір даних; Дарія Яремчук – критичний розбір перекладацьких рішень, формулювання рекомендацій; Катерина Сайко – валідація даних, упорядкування та інтерпретація результатів; всі автори – розбір даних, підготування рукопису.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Водяна, Л. В. (2025). Лексико-семантичний аналіз юридичних термінів кримінально-процесуального права в латинській, німецькій та українській мовах. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 36(3), 196–201. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.3.1/33>
- Головатий, С. (2016). *Про людські права. Лекції*. Дух і Літера.
- Головатий, С., & Пономаренко, Л. (2025). *Англійсько-український правничий словник складної лексики* (2-ге вид.). Право.
- Гончаренко, В. Г., Залевська, В. Ю., Кучеренко, І. Д., Саєнко, Л. М., & Фещенко, В. В. (1995). *Російсько-український-англійсько-німецький юридичний словник*. Либідь.
- Дорошенко, М., Станиславський, М., & Страшкевич, В. (1930). *Російсько-український словник ділової мови*. Державне видавництво України.
- Коломоець, Т. О., & Іваненко, С. В. (2018). *Українсько-німецький / німецько-український словник юридичних термінів. Близько 10 тис. термінів*. Запорізький національний університет.
- Колтунович, Я. М. (2019). Адекватність перекладу німецько-українських юридичних текстів (на матеріалі міжнародного права). У *Правове життя сучасної України: матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 17 трав. 2019 р.* (с. 683–685). ВД "Гельветика".
- Коротюк, О., & Лавринович, О. (2021). *Конституції країн світу: Королівство Бельгія, Федеративна Республіка Німеччина, Королівство Швеція*. ОВК.
- Кримський, А. (2007). *Російсько-український словник в 3-х томах. А – П*. К.І.С.
- Курах, Н. П. (2016). *Німецька та українська фахові мови юриспруденції у зіставленні (на матеріалі сучасних текстів кримінального та сімейного права)*. [Автореф. дис. канд. філол. наук, Львівський національний університет імені Івана Франка].
- Левицький, К. (1893). *Німецько-руський словар висловів правничих і адміністраційних*. НТШ.
- Левицький, К. (1920). *Німецько-український правничий словар*. Друге поправ. і доп. видання. Австр. держ. друкарня.
- Німецький Бундестаг. (2024). *Основний закон Федеративної Республіки Німеччина* (Ю. Сільвестров, пер.). Відділ зв'язків із громадськістю. https://www.bundestag.de/resource/blob/1033364/grundgesetz_uk.pdf
- Нітенко, О. В. (2017). *Словник-мінімум німецької прокурорської лексики*. Нац. акад. прокуратури України.
- Сайко, М., & Дорофєєва, М. (2024). Методологічні основи термінознавчих досліджень. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*, (68), 224–229. <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.68.47>
- Сайко, М., & Дорофєєва, М. (2025). Процесоорієнтовані дослідження в методологічній системі координат емпіричного перекладознавства. *Мовні і концептуальні картини світу*, 78(2), 9–32. <https://doi.org/10.17721/2520-6397.2025.2.01>
- Сивак, М. В. (2008). *Новий великий німецько-український економічний словник. Близько 80 000 термінів*. УБС НБУ.
- Томнюк, Л., & Гавронська, Л. (2023). Особливості перекладу німецьких трудових договорів українською мовою. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Серія: Германська філологія*, (843), 99–109. <https://doi.org/10.31861/gph2023.843.99-109>
- Шаблій, О. А. (2012). *Німецько-український юридичний переклад: методологія, проблеми, перспективи*. Видавець ПП Лисенко М. М.
- Шлоер, Б., & Сойко, І. (2003). *Німецько-українсько-російський коментований словник з адміністративного права*. Український центр правничих студій.
- Austrian Standards. (2020). *Certification Scheme S06. Translation Service Provider according to ISO 17100, ISO 18587, ISO 20771 (V4.0, 2020-12-01)*.

Deutsches Institut für Normung. (2006). *Translation services – Service requirements* (English version of DIN EN 15038:2006-08).

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. (1949). <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>

International Organization for Standardization. (2015). *Translation Services – Requirements for Translation Services* (ISO Standard № 17100:2015). <https://www.iso.org/standard/59149.html>

Mücke, S. (2021). *Umsatzsteuer leicht gemacht: Die Darstellung der sog. Mehrwertsteuer für Studierende und Praktiker* (6. überarbeitete Auflage). Ewald von Kleist Verlag.

Saiko, K., & Saiko, M. (2024). Komponentenkonsistenz als ein qualitätssichernder Aspekt der deutsch-ukrainischen Fachübersetzung. *Alfred Nobel University Journal of Philology*, 28(2), 363–379. <https://doi.org/10.32342/3041-217X-2024-2-28-22>

Saldanha, G., & O'Brien, Sh. (2014). *Research Methodologies in Translation Studies*. Routledge.

Shablii, O. (2013). Die Textsorte Gesetz in der Systematik der bilateralen Rechtsübersetzung am Beispiel des deutschen und ukrainischen Verfassungstextes. *Osteuropa Recht: Fragen zur Rechtentwicklung in Mittel- und Osteuropa sowie den GUS-Staaten*, 59(4), 444–459. <https://www.nomos-elibrary.de/document/download/pdf/uuid/28c2644e-5772-3b7b-8655-d5e114f8a1ed>

REFERENCES

Austrian Standards. (2020). *Certification Scheme S06. Translation Service Provider according to ISO 17100, ISO 18587, ISO 20771* (V4.0, 2020-12-01).

Deutsches Institut für Normung. (2006). *Translation services – Service requirements* (English version of DIN EN 15038:2006-08).

Doroshenko, M., Stanyslavskyi, M., & Strashkevych, V. (1930). *Russian-Ukrainian dictionary of business language*. Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy [in Ukrainian].

German Bundestag. (2024). *Basic Law for the Federal Republic of Germany* (Yu. Silvestrov, Trans.). Public Relations Division. https://www.bundestag.de/resource/blob/1033364/grundgesetz_uk.pdf [in Ukrainian].

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. (1949). <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>

Holovaty, S. (2016). *About human rights. Lectures*. Dukh i Litera [in Ukrainian].

Holovaty, S., & Ponomarenko, L. (2025). *English-Ukrainian legal dictionary of complex vocabulary* (2nd ed.). Pravo [in Ukrainian].

Honcharenko, V. H., Zalevska, V. Yu., Kucherenko, I. D., Saienko, L. M., & Feshchenko, V. V. (1995). *Russian-Ukrainian-English-German legal dictionary*. Lybid [in Ukrainian].

International Organization for Standardization. (2015). *Translation Services – Requirements for Translation Services* (ISO Standard № 17100:2015). <https://www.iso.org/standard/59149.html>

Kolomoiets, T. O., & Ivanenko, S. V. (2018). *Ukrainian-German / German-Ukrainian dictionary of legal terms. About 10,000 terms*. Zaporizhzhia National University [in Ukrainian].

Koltunovych, Ya. M. (2019). Adequacy of translation of German-Ukrainian legal texts (based on international law material). In *Legal life of modern Ukraine: Proceedings of the international scientific and practical conference, Odesa, May 17, 2019* (pp. 683–685). VD "Helvetyka" [in Ukrainian].

Korotiuk, O., & Lavrynovych, O. (2021). *Constitutions of the world: Kingdom of Belgium, Federal Republic of Germany, Kingdom of Sweden*. OVK [in Ukrainian].

Krymskyi, A. (2007). *Russian-Ukrainian dictionary in 3 volumes. A – P*. K.I.S. [in Ukrainian].

Kurakh, N. P. (2016). *German and Ukrainian professional languages of jurisprudence in comparison (based on modern texts of criminal and family law)* [Abstract of PhD dissertation, Ivan Franko National University of Lviv] [in Ukrainian].

Levytskyi, K. (1893). *German-Ruthenian dictionary of legal and administrative expressions*. NTSh [in Ukrainian].

Levytskyi, K. (1920). *German-Ukrainian legal dictionary. Second revised and supplemented edition*. Avstr. derzh. drukarnia [in Ukrainian].

Mücke, S. (2021). *Umsatzsteuer leicht gemacht: Die Darstellung der sog. Mehrwertsteuer für Studierende und Praktiker* (6. überarbeitete Auflage). Ewald von Kleist Verlag.

Nitenko, O. V. (2017). *Minimum dictionary of German prosecutorial vocabulary*. National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine [in Ukrainian].

Saiko, K., & Saiko, M. (2024). Komponentenkonsistenz als ein qualitätssichernder Aspekt der deutsch-ukrainischen Fachübersetzung. *Alfred Nobel University Journal of Philology*, 28(2), 363–379. <https://doi.org/10.32342/3041-217X-2024-2-28-22>

Saiko, M., & Dorofeieva, M. (2024). Methodological foundations of terminology research. *Scientific Herald of the International Humanitarian University. Philology*, (68), 224–229. <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.68.47> [in Ukrainian].

Saiko, M., & Dorofeieva, M. (2025). Process-oriented research in the methodological coordinate system of empirical translation studies. *Linguistic and Conceptual Pictures of the World*, 78(2), 9–32. <https://doi.org/10.17721/2520-6397.2025.2.01> [in Ukrainian].

- Saldanha, G., & O'Brien, Sh. (2014). *Research Methodologies in Translation Studies*. Routledge.
- Schloer, B., & Soiko, I. (2003). *German-Ukrainian-Russian annotated dictionary of administrative law*. Ukrainian Center for Legal Studies [in Ukrainian].
- Shablii, O. A. (2012). *German-Ukrainian legal translation: methodology, problems, perspectives*. Publisher PP Lysenko M. M. [in Ukrainian].
- Shablii, O. (2013). Die Textsorte Gesetz in der Systematik der bilateralen Rechtsübersetzung am Beispiel des deutschen und ukrainischen Verfassungstextes. *Osteuropa Recht: Fragen zur Rechtsentwicklung in Mittel- und Osteuropa sowie den GUS-Staaten*, 59(4), 444–459. <https://www.nomos-elibrary.de/document/download/pdf/uuid/28c2644e-5772-3b7b-8655-d5e114f8a1ed>
- Syvak, M. V. (2008). *New large German-Ukrainian economic dictionary. About 80,000 terms*. UBS NBU [in Ukrainian].
- Tomniuk, L., & Havronska, L. (2023). Peculiarities of translating German employment contracts into Ukrainian. *Scientific Herald of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. Series: Germanic Philology*, (843), 99–109. <https://doi.org/10.31861/gph2023.843.99-109> [in Ukrainian].
- Vodiana, L. V. (2025). Lexical and semantic analysis of legal terms of criminal procedure law in Latin, German and Ukrainian. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Journalism*, 36(3), 196–201. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.3.1/33> [in Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 14.11.25

Прорецензовано / Revised: 10.12.25

Схвалено до друку / Accepted: 15.12.25

Опубліковано / Published: 07.05.26

Mykhailo SAIKO, PhD

ORCID ID: 0000-0001-8098-0595

e-mail: mykhailo.saiko@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Dariia YAREMCHUK, Master's Student

ORCID ID: 0009-0008-0553-4665

e-mail: dariiayaremchuk21@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Kateryna SAIKO, PhD Student

ORCID ID: 0009-0004-6984-9157

e-mail: katerynasaiko7@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

A CORPUS-BASED APPROACH TO LEGAL TRANSLATION QUALITY ASSESSMENT (GERMAN-UKRAINIAN LANGUAGE PAIR)

Background. Legal translation is one of the most sought-after areas of specialised translation in today's globalised world. The demand for high-quality translation of legal texts is constantly growing. Despite this, German-Ukrainian legal terminology and translation studies are still characterised by limited resources and a lack of systematisation of existing works. Translation in the field of constitutional law has so far been overlooked by researchers. The research material is the text of the Basic Law of the Federal Republic of Germany and its first official translation into Ukrainian (2024).

Methods. The research is based on a systemic-prescriptive paradigm and combines quantitative (corpus) and qualitative approaches. A translation corpus of the Grundgesetz (1286 segments) was created in memoQ for the study. The data collection method is parameterised corpus search. The methods of analysis are systematisation (identification of translation decisions relevant to the research, organisation of data into logical structures), analytics (comparative analysis of recurrent patterns of variability in translation decisions), statistics (descriptive statistical analysis of the object) and reflection (critical analysis of research assumptions and methodological limitations).

Results. The research confirmed two heuristic hypotheses put forward by the authors. In particular, it was proven that, firstly, Ukrainian translators demonstrate an unsystematic approach to preserving the consistency of the original text, and secondly, that commonly used vocabulary demonstrates a higher level of variability in reproduction compared to legal vocabulary itself, which can be explained by the corresponding focus of the translator's attention and neglect of conventional background vocabulary.

Conclusions. The cases of terminological and syntactic inconsistency identified by means of parameterised corpus search demonstrate both the heuristic potential of the chosen methodology and its certain limitations. The advantages of the corpus approach include the possibility of quantitative verification of hypotheses, systematic identification of recurring patterns, and objectification of the assessment of the translation decision's consistency. At the same time,

critical limitations have been identified: the inability to automatically distinguish between functionally motivated and unmotivated inconsistencies without additional qualitative analysis, the indirect nature of the correlation between quantitative indicators of consistency and the overall quality of the translation, as well as the technical impossibility of automated detection of patterns of different cases. Therefore, to assess the quality of specialised translation, it is best to combine quantitative and qualitative methods, which complement each other's limitations. The conclusions of the research highlight the need to institutionalise quality control of legal translations.

Keywords: *corpus-based translation studies, specialised translation, legal translation, translation quality, terminological consistency, constitutional law, German-Ukrainian translation.*

Статтю підготовлено в межах наукового проекту "Лінгвістичне інформаційно-пошукове забезпечення соціогуманітарної сфери повоєнної України" (реєстраційний номер 0125U002253) за підтримки Міністерства освіти і науки України.

Доктор філософії Михайло Сайко є заступником головного редактора журналу "Мовні і концептуальні картини світу", тому не брав участі в рецензуванні та ухваленні рішення щодо публікації цієї статті.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

This article was prepared as part of the research project "Linguistic Information and Retrieval Support for the Socio-Humanitarian Domain in Post-War Ukraine" (registration number 0125U002253) with the support of the Ministry of Education and Science of Ukraine.

PhD Mykhailo Saiko is the Deputy Chief Editor of the journal "Linguistic and Conceptual Worldviews", therefore did not take part in the peer-review process or in the decision to publish of this article.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.